

מלוך יקרוך ויהיושים נפלאים מלוךט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אבן עזרא שליט"א

מִי־הָיָא

חֲזֵה־פָּא

חֲזֵה־פָּא דְאֲזַרְיִיתָא
יְסוּד חֲדָשׁ וְנִפְלֵא עַל הַפְּרָשָׁה

בברכת המזון פועל האדם להמשיך השפעות מכל העולמות העליונים

במצוה, הלא על כל ברכה מברך בנפרד. אלא, שאמר בתקוני הזוהר (תקון י' כה): 'אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא, שבכל מצוה יש לצרף יראה ואהבה, ועל כן מברכים 'במצוותיו' כי לכל מצוה נלווים גם יראה ואהבה.

תיקנו לומר קודם ברכת המזון אברכה את בכל עת לעורר את האדם ליראה ואהבה

בהקדמה זו נבין שתיקנו לומר קודם ברכת המזון פסוק 'אברכה את ה' בכל עת', להזכיר לאדם בבואו לקיים מצוה רבה כזו שישכיל כי בברכות שמוציא מפיו תלויים כל העולמות, שזה עיקר גדול ויסודי בעבודתו יתברך, שהאדם יכול בדיבורו לחבר את כל העולמות העליונים, והוא הדבר הנרמז בראשי התיבות 'אברכה את ה' בכל עת' - אבי"ע, כי כשאדם יודע עד כמה כל העולמות תלויים במעשיו ובמוצא פיו מתמלא יראה גדולה עד מאוד, נמצא אפוא כי בפסוק זה נכללת היראה - הדחילו הנדרשת כדי להעלות מצותו למעלה.

ומאידך, כאשר אדם יודע עד היכן מעשיו מגיעים, מתמלא לבו בשמחה עצומה על שזוכה לכך, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה 'עבדו את ה' בשמחה' - ראשי תיבות 'אבי"ע', כי כשאדם יודע שכלל עולמות אבי"ע תלויים בעבודתו, עובד הוא את ה' באהבה רבה עד כלות הנפש ובשמחה גדולה ועצומה.

וזה עיקר עבודתו של דוד מלך ישראל ע"ה לפעול במעשיו המשכת שפע העולמות העליונים לעולם העשייה שהיא מידת המלכות, ורמוז הדבר בשמו כי 'מלכות שמים' גימטריא 'דויד' במילוי י' (מחשוף הלבן לך לך ד"ה ומלכי), שכל ימיו עסק בזה והיא מידתו. ועל כן הוא שאמר 'אברכה את ה' בכל עת', וכן 'עבדו את ה' בשמחה', שבראשי תיבותיהם 'אבי"ע' רמוזים תכלית עבודתו.

ולכן תיקנו עוד לומר 'זה השולחן אשר לפני ה' ולכוון באמירת 'זה השולחן אשר' שהם סופי תיבות נה"ר. והוא אשר דיברנו, שבברכת המזון פועל האדם להמשיך השפעות מכל העולמות העליונים, שעל זה רומז נה"ר שהוא סוד ההשפעות הנמשכות משמים לכל העולמות (זוהר בראשית כו. ועוד). וכשיודע זאת מתמלא יראה ואהבה.

היום אתם מתדבקים בהקדוש ברוך הוא ו'חיים כולכם היום'.

ועל זה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים לד ב) 'אברכה את ה' בכל עת תמיד תהילתו בפני, דהיינו על ידי ש'אברכה את ה' בכל עת', על ידי זה נמצא תמיד 'תהילתו בפני' דהיינו כל היום הרי אני מתדבק בו. והוסיף עוד, כי בתיבות 'את ה' בכל עת' נרמז ראשי תיבות 'אבי"ע' שהם ד' העולמות 'אצילות ב'יראה י'צירה ע'שייה, שעל ידי הברכות מתייחדים כל העולמות.

יראה ואהבה - ההכנה למצוה

ההכנה הנדרשת קודם עשיית המצוות, היא כפי שאמר **בעל אור לשמים מאפסא ע"ה בשם הרב הגדול רבי שמעון אודריבורג ע"ה** שלפיכך אומרים קודם עשיית מצוה 'אשר קדשנו במצוותיו, והקשה, הוי ליה למימר 'אשר קדשנו

וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבִרְכַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ (ח י). דרש מו"ר זקני האביר **יעקב ע"ה בספרו שערי תשובה** (אות י"ט) במה שאמרה תורה (לעיל ד ד) 'אתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום', דההתדבקות הזוה הוא על ידי הברכות, שהברכות שייכים בכל עת, ועל ידי כן נמצאים ישראל מתדבקים בכל היום בהקדוש ברוך הוא, בין בזמן התפילה, בין בעסק התורה, בין בשעה שאינה זמן התפילה, בין בשעה שאין עוסקים בתורה, שהרי הברכות מצויים בכל היום, נמצא על ידי הברכות מתדבקים ישראל בהקדוש ברוך הוא כל היום, וזהו 'אתם הדבקים בה' אלקיכם'. ואמר להם, במה אתם מתדבקים בהקדוש ברוך הוא, הוא על ידי הברכות, וזהו 'חיים כולכם היום', 'חיים כלכם היום' גימטריא 'זה ברכה', דהיינו על ידי הברכות שאתם מברכים כל

מִילְתָּא דְפְלִיאָה

סגולת ומעלת המברך ברכת המזון בשמחה

וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבִרְכַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ (ח י).

מי פתי לא יתמלא שמחה וחדוה בעת שזוכה לברך ברכת המזון, ואין צורך לומר שברכת המזון שלו תהיה בכוונת הלב ביראה ואהבה, שכן יודע ומאמין מה רבה השפעתה בכל העולמות. ומלבד שזוכה לחבר את כל העולמות, כשיברך בשמחה נוסף עליו מעלה שמחבר את כל העולמות ביתר שאת, שכן 'עבדו את ה' בשמחה' ראשי תיבות אבי"ע.

בוזרה (ויקהל ריח). הפליגו בשבחו של המברך בשמחה, וכך אמרו שם: מאן דמברך לקודשא בריך הוא מגו שבעא בעי לכוונא לביה ולשווא רעותיה בחדוה ולא ישתכח עציב אלא דיברך בחדוה ברזא דא וכו', וכמה דאיהו מברך בחדוה ובעינא טבא הכי ישתכח ליה בחדוה ובעינא טבא, ובגין כך לא ישתכח עציב כלל אלא בחדוה. ובזוהר חדש (רות מח): אמרו: ומאן דמברך ברכת המזון חדי לעילא וחדי לתתא, ואצטריך לברך בחדוה וברעותא דלבא בגין למחדי מדת הטוב דכתיב (רות ג ז) 'ויאכל בועז וישת וייטב לבו'.

ובכתבי האר"י ז"ל (שער המצוות עקב) מבואר: צריך שתדע כי אף על פי שנתבאר לעיל שבתוך הסעודה אם הוא בחול יתעצב אל לבו על ההרכב כנ"ל בשם הזוהר, אמנם בברכת המזון אדרבא צריך להראות שמחה יתירה בלבד וכמו שאמרנו בזוהר תרומה (ראה ויקהל ריח). על בועז 'ויאכל וישת וייטב אל לבו' דברך על מזוניה בשמחה ובטוב לבב. וע"י מה שאנו מכוונים באכילתנו אנו ממשיכין לה השפע ומזון, וממה שאנו ממשיכין לה היא מחלקת אחר כך ונותנת מזון ואכילה אלינו, ולכן צריך לברך ברכת המזון בעין טובה בשמחה יתירה להראות לפניה כנדיבים בעין טובה ולא כצרי עין, ואז גם היא נותנת לנו מזונותינו בשמחה ובעין הטוב.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

גודל מעלת יראת שמים

יראת שמים היא עיקר האדם

ואל יעלה אדם בדעתו שיראת שמים היא רק מעלה באדם, וגם מי שאין בו יראת שמים הוא בגדר אדם אלא שחסרה לשלמותו מעלה מן המעלות, כי כן כתוב כתוב (קהלת יב יג) 'את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם', ופירש רבי אלחנן בונם וסרמן ע"ה הי"ד, ש'זה כל האדם' ממש, ואם אין בו יראת שמים אינו בגדר אדם כלל. וכל מדרגת האדם תלויה במידת יראת שמים אשר בקרבו, אם מעט ואם הרבה, ואם יש בו יראת שמים מרובה הוא אדם גדול, ואם יש בו מעט יראת שמים הוא אדם קטן, ואם אין בו כלום אינו אדם כלל, רק בעל חיים בתמונת אדם.

יראה רק מה' יתברך לבדו

והנה המצוות התלויות בלב האדם עיקרן שתיים, האהבה והיראה, והצטוינו לעבוד את ה' בשתייהן, לאהוב אותו וליראה מפניו. אכן בעוד שבענין האהבה יכול האדם לאהוב הרבה דברים ואין אהבה אחת גורעת מחבירתה, כמו שהצטוינו לאהוב את ה' וגם לאהוב את בני ישראל ואת הגרים, אבל היראה צריכה להיות מיוחדת רק לה' יתברך, כי היראה האמורה היא שיתירא מה' שביכולתו להרע ולהיטיב, ובלעדי רצונו יתברך אין ביכולת שום נברא להרע לו, ולכן אין להתירא מאף נברא זולתו. ועל פי זה יובנו דברי הגמרא (פסחים כב.), שמעון העמסוני היה דורש כל אתים שבתורה, וכשהגיע ל'את ה' אלקיך תירא' (לעיל ו יג) פירש לו מלדרוש, כי לא היה לו מה לרבות שיש להתירא ממנו כמו מלפני ה'. ולכאורה קשה מה דרש מהפסוק (שם פסוק ה) 'ואהבת את ה' אלקיך' הקודם ל'את ה' אלקיך תירא', ומדוע לא פירש כשהגיע ל'ואהבת'. אלא הפירוש הוא כנ"ל, שהאהבה יכולה להיות לכמה דברים, ואפשר לרבות אהבה לתלמידי חכמים בכלל אהבת ה', אבל בענין היראה אין להתירא אלא מלפניו יתברך כי אין מי שיכול להרע או להיטיב בלעדיו, עד שבא רבי עקיבא ולימד לרבות גם יראת תלמידי חכמים, כי מתוך יראת ה' הוא נשמע להם לקבל עליו יראת ה' ומצוותיו.

זוטרתא גם אצל בני דורו הדבקים בו. וזהו שנאמר בו (שמות לד ל) 'ויראו מגשת אליו', 'ויראו' שהגיעו ישראל לידי מדרגה זו של יראת ה', 'מגשת אליו' מקירבתם אל משה רבינו שכל מהותו יראת ה'.

כוחו של משה רבינו בכל תלמידי חכמים

וכן הוא בכל הדורות ניתן הכוח הזה לתלמידי חכמים צדיקים, ולפיכך מצוה ליראה מתלמידי חכמים ולבוא מכוח זה ליראת שמים, כמו שדרשו (פסחים כב:) 'את ה' אלקיך תירא' לרבות תלמידי חכמים, כי הם באים מכוחו של משה רבינו, כמו שכתוב (להלן יח טו) 'נביא מקרבך מאחיך יקים לך כמוני', הרי שבכל דור ישנם צדיקים שהם בבחינת משה רבינו, והם קרואים על שמו כמו שאמרו (שבת קא:) 'משה שפיר קאמרת', ועל ידי היראה מתלמידי חכמים הבאים מכוחו של משה זוכים הכל ליראת שמים. כי מכוח הצדיקים יכולים כל הדבקים בהם לזכות גם כן אל היראה, והצדיק הירא שמים נעשה כמין אוצר של יראת שמים והכל יראים ממנו, והקרובים אל הצדיקים יראי ה' נופלת עליהם יראה מכוח יראתם של הצדיקים.

כן כלל ישראל היראים מלפני ה' משפיעים יראת שמים בכל אומות העולם, כמו שכתוב 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך', וזהו שנקראו בני ישראל אוצרו של הקב"ה, והרי אין לו להקב"ה בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים (ברכות לג:), אלא בני ישראל שהם סגולתו ואוצרו של הקב"ה הם בבחינת אוצר של יראת שמים, ויראתם נופלת על כל העמים ומכוחם נשפע יראת שמים על העולם. ועל פי זה יובן מה שאמר יוסף לאחיו (בראשית ל ב) 'אל תיראו כי התחת אלקים אני', ותרגם אונקלוס 'ארי דחלא דה' אנא', ופירוש הדברים שאין לכם להתירא ממני כי אין בדעתי להרע לכם, והיראה שאתם מרגישים עתה היא מחמת שאני ירא שמים, ויראת שמים שלי משפיעה יראה גם עליכם.

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך? כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך (י יב). יראת שמים היא מידה יקרה שלא בניקל זוכים לה, וכמו שתמהו חז"ל (ברכות לג:) יראת שמים מילתא זוטרתא היא, ופשוטי בני אדם זוכים לכך בעיקר בשבת קודש, כמו שדרשו בתיקוני זוהר (תקון כ"ג ט.) 'בראשית' אותיות 'ירא שבת'.

משה רבינו מיוחד במדת היראה

אכן משה רבינו ע"ה זכה בתמידות למידת היראה בשלימות, כפי שאמרו שם בגמרא לגבי משה מילתא זוטרתא היא, כי הוא היה מיוחד במידת היראה, וכל לידתו היתה בזכות יראת שמים שהיתה לאימו במצרים, כמו שכתוב (שמות א כא) 'ויהי כי יראו המילדות את האלקים ויעש להם בתים', והם בתי כהונה ולויה שיצאו ממנה, וכיון שנולד משה רבינו בזכות יראת שמים של אמו לכן היה מופלג ביראת שמים.

כיון שיראת ה' קודמת לאהבתו, כדאיתא בזוהר (ויקהל רטז.) שאהבת ה' שורה באדם לאחר שקנה את מידת היראה, לפיכך אחרי שזכה משה רבינו ליראת שמים זכה אחריו אהרן הכהן להיות מיוחד באהבת ה', וגם אמרו (אבות פ"א מ"ב) שהיה אוהב שלום ורודף שלום, והיה מרבה אהבה בעולם. ולא משה רבינו לבדו, אלא כן הוא דרך הצדיקים שהם שלמים במדת היראה, כמו שנאמר אצל יצחק אבינו ע"ה (בראשית כו כח) 'ראו ראינו כי היה ה' עמך', לשון יראה. וכן אמר יוסף הצדיק ע"ה (שם מב יח) 'את האלקים אני ירא'. וכך אמר גם דוד המלך ע"ה (תהלים לד יב) 'לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם'.

משה רבינו השפיע יראה על בני ישראל

מכוחו של משה רבינו ע"ה זכו כלל ישראל למידת היראה, וכמו שפירש הבעל שם טוב ע"ה את דברי הגמרא 'לגבי משה מילתא זוטרתא', שמכוחו של משה רבינו היתה היראה מילתא

בחירה - בכח ההתעוררות משמים

שתהא ממתין ומצפה לשמוע דבר ה' אז בודאי 'ושמעת' הרהורי תשובה הבאים לאדם בכל יום אתערותא דבת קול. כי הרוצה לשקול בפלס רגליו ולבקש דרך ה' ויהיה עומד ומצפה מתי יהיה לו התעוררות דבר ה', אז בודאי ישמע הבת קול שהם הרהורי תשובה.

בזה יתבאר היטב מה שהיה רגיל לומר הרה"ק **מקוצק ע"ה**, 'והיו הדברים האלה וגו' על לבבך' (לעיל ו 1), שאף אם לא נכנסים דברים אלו בליבו עתה, ישים אותם על ליבו וכשיגיע שעת הכושר יכנסו לליבו. כי כשאדם שם הדברים על ליבו, ומשתוקק שיימצאו מסילות להיכנס לליבו, זוכה ושומע הכרוז המעורר את האדם לתשובה, ובכוחו יכנסו הדברים ללב.

והן הם דברי הבעל שם טוב ע"ה בפסוק (שם לד) 'אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך', שגם בהיות האדם מצוי במדרגה נמוכה ומרוחק מהקדושה, אך אם בכל זאת יש מעט כוונה טובה ונכונה 'בקצה השמים', בכח מחשבה זו 'יקבצך ה' אלקיך' כי מחשבה זו תעורר שמיעת הכרוז ומתוך זה 'יקבצך'.

אין לך אדם שאין לו שעה שיעורוהו משמים

כלל הדברים, על האדם לדעת כי הכל בידי שמים ואף הבחירה, והבחירה שביד האדם היא להבין ולהשריש את זה בקרבו כי כל מצוה שעושה או תורה שלומד או תפילה שמתפלל בכוונה, וכל התקרבות שיש לו ע"י תשובה ומעשים טובים, הרי שכך הכריזו עליו מן השמים. וכאשר יודע ומאמין בזה בלב שלם, תבער בו ההשתוקקות לשמוע דבר ה', ואז מתקיים בו 'אין לך אדם שאין לו שעה' (אבות פ"ד מ"ג) וכמו שביארו צדיקים שהכוונה שאין אדם שאין לו את אותה השעה שבה שומע את הבת קול משמים, ואם ישכיל לנצל זאת ולהכין בפנימיות ליבו מקום וכלי קיבול לדבר ה', ישמע עוד ועוד ללא שיעור וגבול, ואשריו שזוכה לכך ואשרי חלקו בזה ובבא.

שבכל יום בת קול יוצאת ואומרת 'שובו בנים שובבים'. והקשה, לשם מה יוצאת הבת קול, הרי מעולם לא נודע על אדם ששמע בת קול זו, אם כן מה תועלת יש ביציאתה בכל יום.

רק שהרהורי התשובה שיש ליהודי בכל יום, הם מכח הבת קול היוצאת, ואף שלא שומעים אותה באוזניים הגשמיות בכל זאת היא נשמעת לליבות בני אדם, כי הבת קול והכרוז הם בעולם המחשבה, ושם 'אין אומר ואין דברים' (תהלים יט ד), רק הלב יכול להרגיש זאת, ומזה מתעורר האדם לתשובה.

כשישכיל ששומע הבת קול יוסף עוד לשמוע מה רצון ה'

ואין לדבר סוף, כי באמצעות איתערותא דלעילא שבאה עם הכרוז המכריז 'שובו בנים', מתעורר האדם לעבוד את ה', וכפי מה שמתעורר זוכה לשמוע עוד יותר את הכרוז, וחוזר חלילה, כפי מה שמתעורר ושואף ומשתוקק לעוד רוחניות, מעורר ע"י זה איתערותא דלעילא להשפיע עליו עוד שפע קודש. וכמו שכתב **התולדות יעקב יוסף** (שם), כי אם יטה אוזן לשמוע קול הקריאה והכרוז, אפשר לכל אדם שישמע, והיינו במחשבה. אמנם אם הוא בר דעת להבין שזהו המחשבה הוא קול הכרוז, והבת קול ממנו יתברך בעצמו על ידי התפשטותו בעולמות עד שמגיע למחשבת אדם זה, ויטה אזן לשמוע כלמודים לשמוע ולעשות, אזי יוסף ה' דבר עמו איך יתנהג בדרכי ה', כמו שכתוב (תהלים כה ח) 'טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך'.

כשמשתוקק לשמוע דבר ה' יזכה לשמיעת הבת קול

הוסיף על זה הרה"ק **בעל דגל מחנה אפרים ע"ה** (ראה ד"ה שמור) הוא שאמרה תורה (להלן יב כח) 'שמור ושמעת', 'שמור' לשון המתנה, היינו

ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראהו וגו' (י. יב). דרשו חז"ל (ברכות לג): 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים', ופירש רש"י: כל הבא על האדם ביד הקדוש ברוך הוא הוא וכו', אבל צדיק ורשע אינו בא על ידי שמים, את זו מסר בידו של אדם, ונתן לפניו שתי דרכים, והוא יבחר לו יראת שמים. ועל כך כתב **הרמב"ם ע"ה** (תשובה פ"ה ה"א): רשות לכל אדם נתונה, אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו.

ביד האדם להאמין שאף הבחירה בידי שמים

בעניין הבחירה האריכו בספרים הקדושים לבאר ולהעמיק מה הוא הדבר שבידו של האדם, וכפי שכתב **האור לשמים ע"ה** (פתיחה) שהראשונים העמיקו לשאול על מה דאיתא שהבחירה ביד האדם, הלא גם הבחירה נתונה מאת הקב"ה. ופירש, שהבחירה היא שיודע שגם הבחירה היא מאת הקב"ה. כלומר, אין דבר הנעשה בעולם מבלי רצון ה', אך ביד האדם נתונה הבחירה להשריש בקרבו כי הכל הוא רצון ה' וגם הבחירה בטוב היא אך ורק מכח הבורא שנותן רצון זה לאדם, וכאשר אדם משריש זאת בליבו זוכה ששמן השמיים אכן יתנו לו את הבחירה בדרך הטובה.

התעוררות האדם מכח הבת קול היוצאת בכל יום

אם נתבונן נוכל לראות בטוב ה' שכל הרצון והבחירה של האדם ברוחניות מגיע אך ורק מכח ההתעוררות השמיימת שמעוררת אותו לעבוד את ה' ולחפוץ בטוב, כפי שידוע מה שפירש הבעל שם טוב ע"ה (תולדות יעקב יוסף ויקרא ד"ה בפסוק ויקרא, צו ד"ה והמפנה) בדברי רבי יהושע בן לוי באבות (פ"ו מ"ב): בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה. וכן מה שאמרו בזוהר (נשא קכו):

יצא לאור ע"י מכון אור ליהודים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור ליהודים
ניצוב ועיסוק: שוקי קנר

